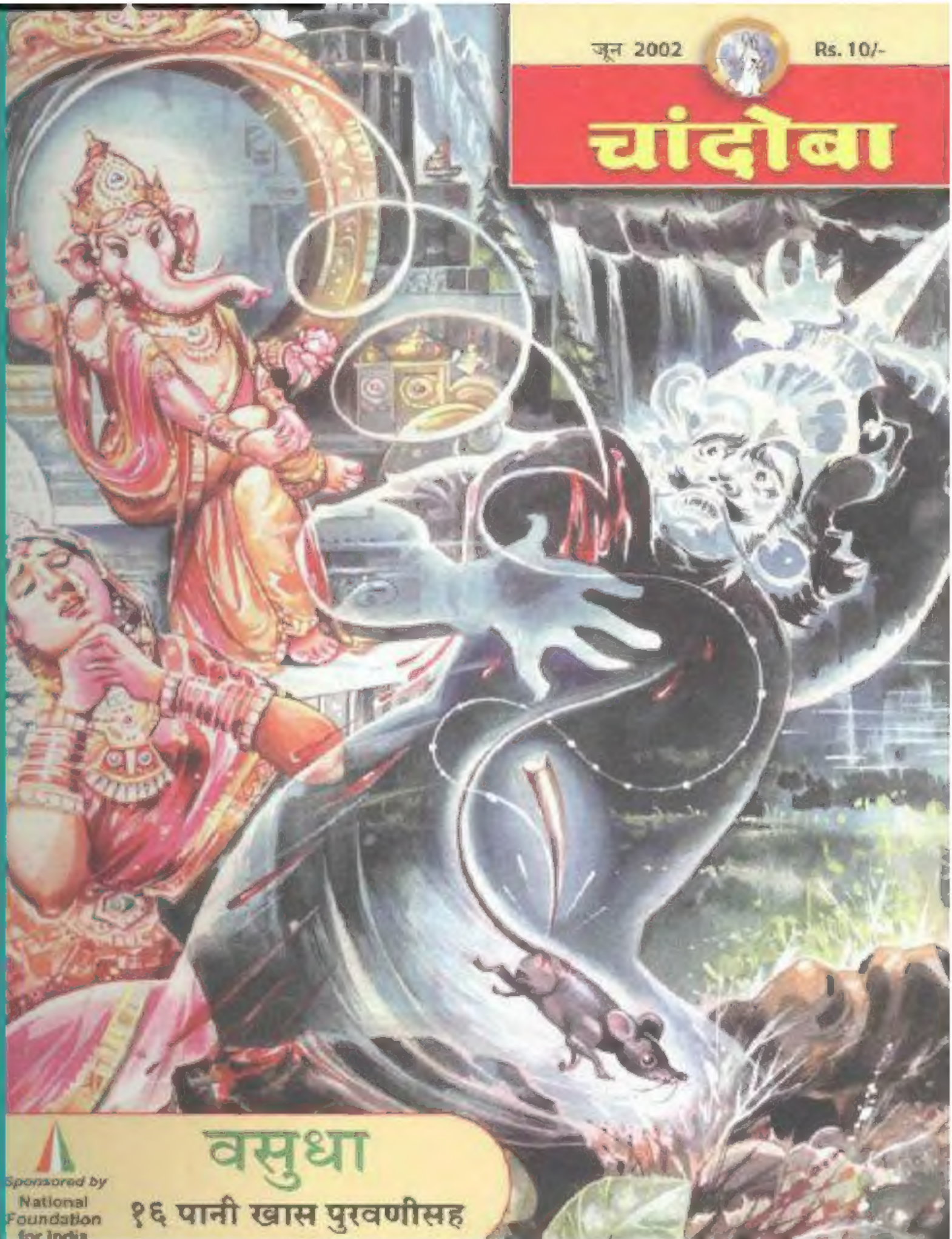

जून 2002

Rs. 10/-

चांदोबा

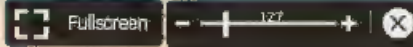

Sponsored by
National
Foundation
for India

वसुधा

१६ पानी खास पुरवणीसह

अभिनंदन!

ऑक्टोबर २००१ पासून मार्च २००१ पर्यंतच्या एते ६ दिवस-प्रसंगावरील विजयी झालेल्या तरुण वीरंचे 'चांदीचा तोंडे' हार्दिक अभिनंदन! या सर्व विजेत्यांना एक छिंदी सायबरल वेश्मन मिळणार आहे, त्याचे नावे:

ऑक्टोबर २००१

व्ही. कोसल्या, नगरपु
एम.आर. गजून, वंगलोर
नागमाण देव, भद्रानुप, राजस्थान
नोव्हेंबर २००१

डी. वृंदा, विशाखापट्टणम्,
गोवा तेलंग, उदयपूर कोर्ट, विप्रा
प्रणिल प्रकाश सेंडी, अमरावती
डिसेंबर २००१
विल के, देवें वमनार, अमरेलो वि
पी.व्ही. राधकृष्ण, होसूर
मार्च के, गडब, वडोदा

जानेवारी २००२

एस.दीपक कुमार, विशाखापट्टणम्,
एन. भावना, तिरुपती
वी.एस. वराहेश, वंगलोर
फेब्रुवारी २००२
के. श्रीराम, कोलकाता
साहू वंजरी, नरोत्तम नगर, अहमदाबाद प्रदेश
मार्च २००२
मोहम नागर, उज्जैन
जे. वराहकृष्ण, चेन्नई
एम. विद्याधरी, हैदराबाद

शाबास!

ओ टि डि सि कोडीं १ ते ७ यांतील विजेत्यांनो, शाबास !

ऑक्टोबर २००१ ते मार्च २००२ पर्यंत ओरेया ट्रिफ्लायम डेन्वेलपमेंट कॉर्पोरेशनच्या १ ते ७ प्रसंगावरील विजेत्यांचे खांदीचा सहर्ष अभिनंदन करील आहे. खात्रील विजेत्यांना कोणत्याही OTDC पतविनातमचे ३ दिवस व २ रात्रीचे वास्तव्य मध्येसायबरल मिळेल. ती खमलत कुटुंबातल्या जालीत जातत जात वरुण मिल्हू तामेन.

ऑक्टोबर २००१

परीशित भाग्य गोलके, चितार (पल्लिग)

ऑक्टोबर २००१

अनिल अजिताव, मुम्बई

नोव्हेंबर - २००१

वेणी प्रसाद नंद, जाजोपु

जानेवारी २००२

विजय एन. राजनारी, कोर्ट

फेब्रुवारी २००२

के. अजिताव, विशाखापट्टणम्

मार्च २००२

अर्य विधासुकराव, जयपूर

डिसेंबर २००१

लोपेय मिश्रा, चिदंबरम

सर्वांचे, मन-पूर्वक अभिनंदन

माया सरोवर

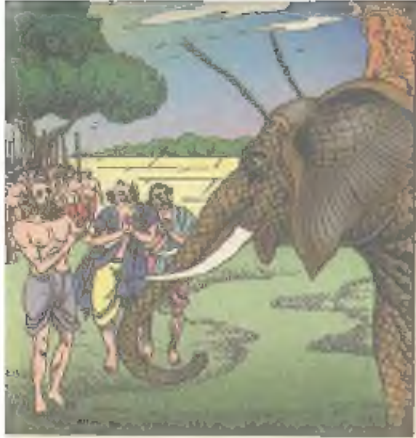
4

(बडाच्या विशाल वृक्षानजीक सिद्धसाधकाला एक जुना तालपनाचा श्रेय मिळाला. परंतु राजपुत्र व राजकन्येबद्दल काहीही समजत नाही. ते जवळच्याच आख्याच्या दिशेने निघाले. त्यावेळी त्या प्रदेशातल्या गांवकऱ्यांनी एक विकृत आकाराचा प्राणी आपल्या जवळच्या दिशेने जाताना पाहिला, तो हत्तीच असला होता आणि हत्तीने त्यांच्यावर चाल करायची म्हणून त्याला रोखत होता.)

आपल्या दिशेने येत असलेला हत्ती आणि कोण आहे? तो मचाणावर मुलगा होवा, तो तुमच्याच गांवातला आहे ना? मी त्याला सांगितलं होतं की, पाह्यासाठी जेवण आण आणि येताना बरोबर एका बैचालाही घेऊन ये! पण तुमच्या हातून आणि तलवारी पाहून असं वाटतंय की तुम्ही मला माणसासाठी इथे आला आहात!

गांवकऱ्यांना वाटलं की विकृत आकाराचा असला तरी ह् शेवटी आहे एक आपल्यासारखाच माणूस! मुख्य गांवकऱ्याने हात जोडून त्याला प्रणाम केला व म्हटलं, "आम्हाला क्षमा करावी. मचाणावरच्या गुलाने आपल्याविषयी आम्हाला खरे काही सांगितलं, पण त्याने तर अजब हत्ती

स्तब्ध उभी राहिलेल्या गांवकऱ्यांना उद्देशून तो विकृत आकाराचा म्हणाला, "तुमच मुख्य

आणि अद्भुत माणूस असे वर्णन केल्यामुळे आमचा गैरसमज झाला. आम्हाला वाटले की हत्तीचा कळपच आमची ज्वारीची शेते उध्वस्त करायला शोतात घुमला आहे."

हत्तीवर बसलेल्या त्या मगरीच्यासारख्या विकृत आकारवाल्याने रागाने म्हटले, "ओ ओ मुख्या, जे बोलायचं ते खोडून इतर वटवट कजाला करतो आहेस? सांग, माझ्यासाठी तुम्ही भोजन आणि एक वैद्य आणला आहेत की नाही?"

त्याच्या नाराज स्वरातून धावलेला मुख्य एक पाऊल मागे सरला आणि म्हणाला, "पण महाराज, आपल्यासाठी तर माझ्या घरी आता जेवण बनवले जात आहे. आता राहिली वैद्याची गोष्ट! आम्ही एकच नव्हे, तर दोनदोन वैद्य घेऊन आलो आहोत."

त्या मगरीच्या आकारवाल्याने आपल्या

पोटांत टोंचणारी तलवार पुन्हा एकदा बांचपून पाहिली. नंतर तो हव्हहव्हू कणहत म्हणाला, "तो वैद्य आहे तरी कुठे?"

गांवाचा प्रमुख दुष्टा होता आणि धूर्तदिवान; हत्तीतला सोटा घर उध्वस्त त्याने गांवकऱ्यांना विचारले, "आपले चरकाचारी कुठे आहेत? वीर कुठे नाहीसा झालाय?"

चरकाचारी आणि वीर भीतीने तिथून निसटायच्या तयारीत होते. मुख्याने त्यांना पकडले आणि त्यांना झालाने ओढत पुढे आणित तो म्हणाला, "पण महाराज, हे दोघेही आमच्या गांवातले वैद्य आहेत, दोघेही वैद्यकीत निष्णात आहेत. त्यांचे निदान अचूक असतं."

दुसऱ्याच क्षणी त्या मगरीच्या उग्रकार-कल्याने आपल्या दोवयावरचे शिरस्त्राण मागे सरले. त्याचे वय खाळसापेक्षा जास्त नसावे. रंग गोरापान होता. त्याचे कुरळे केस खांद्यावर कळत होते.

"हा तर साधाच माणूस दिसतो आहे. कोणत्या तरी राजपरिवारातला असावा," शल्यविशारद वीरने शेजारी उभा असलेल्या चरकाचारीच्या कानांत खुसफुस केली.

"एकस कामरूपी असतात. मनांत येईल तसे रूप क्षणतः बदलू शकतात, काहीही असो, गुरुत्वा मी वचन दिलेले आहे. तेव्हा मी सनोराच रोमी राहस असो, नाहीतर पिशाच, मी त्यांना जबर तपाशीन." चरकाचारीने दागितले.

"मीदिखील ज्या गुरूकडून वैद्यकी शिकलो, त्यांना मी तसेच वचन दिलेले आहे. ठीक, गुम्ही आता पुढे व्हा!" वीर म्हणाला.

चरकाचारी हत्तीजवळ येऊन नम्रपणे म्हणाला, "पण महाराज, आपल्याला कसली पीडा आहे? खरा रोग कोणता आहे? कृपया आम्हाला त्याबद्दल सांगावे."

"तू ओंफळा आहेस का? तुला दिसत नाही? माझ्या पोटांत ही तलवार सारखी टोंचते आहे" असे म्हणून त्याने पोटांत रुतलेली तलवार दाखवली.

त्यावर चरकाचारी म्हणाला, "महाराज, हा वीर शल्यचिकित्सित दुष्टाच आहे. त्याच्या बरोवरीचा जवळपास दुष्टा कुणीही नाही. तो जशी तलवार बाहेर खेचून काढील, तसा मी रक्तप्रवाह रोखण्यासाठी आणि जखम तोंड भरवी म्हणून औषधी मुळ्या, झाडपत्ता लावीन. त्या मी लगेच घेऊन येतो." एवढे सांगून चरकाचारी तातडीने निघाला व जवळच्याच झाडीत शिरला.

त्यानंतर वीर हत्तीवर चढला आणि त्या बिभूत आकारवाल्याच्या पोटांत रुतलेली तलवार नीट बांचपून न्याहाळू लागला. "महाराज, ही तलवार चमकते आहे. ही तर राजेशाही तलवार असेलच बरतं."

मगरीचा आकारसला जागृत कण्ठहायला लागला आणि म्हणाला, "वाटतं नव्हे, ही खोखुरच राजाची तलवार आहे. एका घमेनखोखे राजकुमाराने माझ्यावर तलवार चालवली आणि माझ्या पोटांत छुपसली. मला त्याला जिवंत पकडायचं होतं, आणि त्या प्रयत्नांत मी या संकटात अडकलो. माझे साथीदार भेकड होते, ते पळून गेले. मी लाचार होऊन माझे प्राण चांगोला

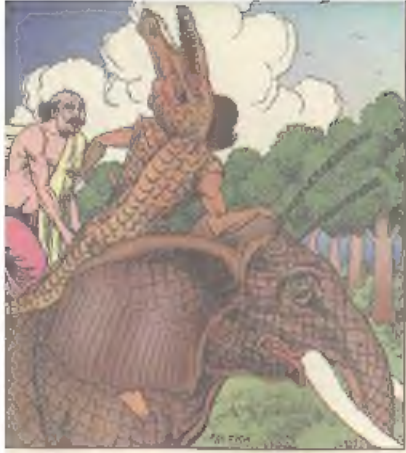

बांचण्यासाठी या प्रदेशांत भटकतो आहे।"

त्याच्या बोलण्यावरून वीरच्या लंगेच लक्षांत आले की ज्या राजकुमाराच्या अपहरणाबद्दल बोलले जात होते, तो राजकुमार म्हणजे हा माणूस नव्हे! पण हा अपहरण करणाऱ्यांपैकीच एक असावा. आता मनांत आलं तर ती तलवार तपासणीच्यानिमित्ताने पोटांतच फिरवून वीरला न्याला तर मारता आलं असतं. पण त्यांत एक धोका होता. हा माणूस मेला तर बंदी असलेला राजकुमार व राजकुमारी कुठे आहेत ते समजणं मुश्किल होतं. म्हणून आता तरी या दुष्टाला मृत्यूपासून वाचवले पाहिजे, आणि ह्याला राजाच्या ताब्यांत दिले पाहिजे. असे विचार वीरच्या मनांत आले.

वर उभ्या असलेल्या गांवप्रमुखाकडे वळून वीर म्हणाला, "इथे जेव्हा ह्यांची शल्यचिकित्सा

पुरी होईव, तेव्हा नंतर आपण त्यांना आपल्या गावी न्यायला हवं, अगोबर कुणासाठी गांवात पाठवून यांच्या रहाण्याची नीट व्यवस्था करायला हवी."

वीरने असं म्हणताच मगरीच्या आकार-वाल्या माणसाने त्याच्याकडे टक लावून पाहान म्हटले, "काय तुझं नांव म्हणताय तू? वीर?" आणि त्याची मानगूट पकडली व त्याला बर उचलत म्हटले, "मला फार घेदना होत आहेत म्हणून मी खरं ते सांगितलं आता तुम्हाला खरं काय ते सगळं समजलं असं घाटल्यां पण जर हे बिग तू फोडलंस आणि तुझ्या गांववाल्यांना सांगितलंस तर मी इथेच हुड्डे तुकडेतुकडे करून टाकीन." वीरने थरथर कांपत म्हटले, "मगर महाराज, मला मारुं नका हो! मी अगदी अंधारी आहे. मला मुलगा नाही, सहा मुलीच आहेत,

अर्धागुर्पा रीव झालो आहे, आणि त्या डगल्या-वर जगतो आहे. मी तलवार नीट बाहेर ओढून काढतो. तुम्हाला खूप दुखेल, पण जरा सहन करावं."

मगरवाल्याने आता मात्र वीरला सोडून दिलं. आपल्या दोन्ही हातांनी, पूर्ण तक्रदीनिशी, मगरवाल्याच्या पोटातली तलवार वीरबाहेर ओढून काढणार, इतक्यांत झाडीतून चरकाचारीचे ओरडणं कानावर आले. "मला पाचपा, मला पांचपा!" त्यामरोबर दोनतीन हत्तींची आरेंजीदेखील कानावर आली.

गांवाचा प्रमुख घाबतच हत्तीजवळ येऊन म्हणाला, "मगर महाराज, चरकाचारी एकदाच ओरडला व गण झाला, तो संकटात असला बहुतेक! त्याला कदाचित मातदेखील अशीच, तेव्हा त्या हत्तींनी आपल्यावर चाल करून येण्यापूर्वी आपण गांवात परत गेली तर बरं होईल."

"तू ठीक सांगतो आहेस, पण माझा अपघातचं काय? ही तुटकी तलवार पोटांत किती दिवस मी बाळगत बसू?" वेदनेने तळमळत मगरवाल्याने म्हटले.

तिनक्यांत चरकाचारीचे ओरडणं पुन्हा ऐकू आले, "पांचपा मला!" आणि दुरून काही रामटी हत्ती, पायने झाडं तुडवीत या भडवळीच्या दिशेने येऊ लागले.

मगरीच्या आकारवाल्याने लागलीच आपल्या दोळ्यावर ते शिरबाण चढवले, आपल्या हत्तीला अज्ञा केली आणि हातांत लढलचक त्रिवृळ घेतले. वीर हत्तीवरच बसलेला होता, तो जोजोराने

ओरडायला लागला, "पांचपा, पांचपा!" त्याचा ओरडा चरकाचारीच्या ओरडण्यापेक्षा कितीतरी मोठ्या आवाजान होता.

मगरीच्या आकारवाल्याने वीरच्या ओरडण्याकडे लक्ष न देता आपल्या हत्तीला अंकुसा रोवून खेच गाली, "जतग्रह!"

जतग्रह जोगांत पुढे धावू लागला समोरून येणाऱ्या एका रामटी हत्तीला त्याने आपल्या दांतांनी घायाळ केले, वेदनेने कळवळत तो रामटी हत्ती खाली पडला, ही संघी साधून मगरीच्या आकारवाल्याने आणखी एका हत्तीला गंडत्यज्यावरच त्रिशूल फेकून जखमी केले. बर्मी घाब लागल्यामुळे तो हत्ती जमिनीवर कोरळला. इतर हत्ती घाबरले व मागे पळले. पंधरा मगरीच्या आकारवाल्याने त्यांचा पाठलाग केला व त्यांना पळवून लावले. नंतर त्याने आपल्या हत्तीला थांबवले अचानक त्याला शल्यविशारद वीरची आवडण आली. त्याने चाही बाजूला नजर फिरवली आणि "वीर, वीर" असे ओरडून तो वीरला पुकारू लागला.

मगरवाल्याच्या पाठीशीच तपलेल्या वीरने उत्तर दिलं, "मगर महाराज, मी अजून मगरीचं रोपूट हातांत धरून तटकावलो आहे, आता आपण जिकलो आहोत की ते जंगली हत्ती जिकले?"

वीर जिवंत आहे हे समजल्यावर मगरीचा आकारवाला जरा शांत झाला तो म्हणाला, "तू जिवंत आहेस तर ठीक ठीक! असाच जहागहच्या पाठीवर बसून राहा. माझ्या पोटातली ही तलवार तू केव्हा बघेल काढणार आहेस?"

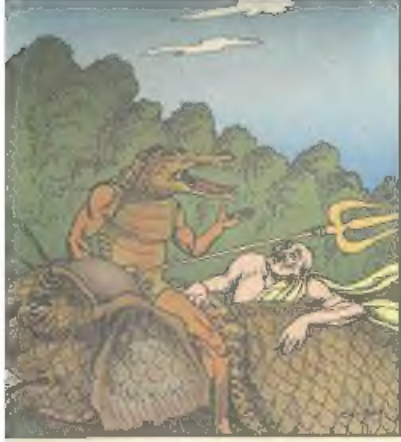
"महाराज, उगीच धाई करू नका, लढाईच्या चांगोवा

धामधुर्पीत आपण मुख्य बोध बिराला आवात, चरकाचारी इथेच कुठेली ओरडत होता. तो आपल्यासाठी औषधी मुळ्या, झाडपाला आणायला या झाडीत शिरला होता."

"हो ना! जर एखाद्या बापाने त्याचा नळी घेतला असला तर ही तलवार माझ्या पोटांत अशीच राहील का? ती बाहेर काढण्यासाठी तुला शस्त्रक्रिया करता येणार नाही का?" मगरवाल्याने बिचारलं.

त्याच्या या प्रश्नावर वीर हसत सुटला आणि म्हणाला, "महाराज, मी शल्यविशारद जल्म आहे, पण याचा अर्थ असा नाही की जखम भरून येण्याचा उपाय मला ठाऊक नाही, मी तर मुद्दामच अज्ञान बनून गावात पोटा भरता याच म्हणून तिथे राहलो आहे, कारण हे उपचार करीत असताना मी माझ्या गुरूशी द्रोह करू शकत नाही, ने त्यांचं

काम करतात मि मी माहो त्यामुळे आमची दोघांची गुजराण होऊ शकते. आम्ही दोघे एकमेकांचे शत्रू नाही होणार. तरां झाज तर गांवकरी आम्हा दोघांपैकीं एकाला गांवातून हांकलतील."

"अरे एकपटी, सोड माझी शेपटी, आणि ये असा पुढें चला, तो आचारी कुठे अडकलाय त्याला शोधून काढू या." असं म्हणून मगरवाल्याने हत्तीला पुढें जायची खुण केली.

त्यापूर्वी चरकाचारीचे ओरडणीं जयशील व सिद्धसाधकांवेदींल एकले होते. ते दोघेजण झाडींत मिळालेले तालपत्रांचे ग्रंथ घेऊन ज्या कुणा माणसाने ते लिधे टेवले होते त्याचा शोध घेण्याच्या प्रयत्नांत होते. त्याच वेळीं त्यांनी चरकाचारीचा आर्त आवाज ऐकला होता. त्या आवाजाच्या दिशेने ते पुढें जाऊ लागले. थोडे

जंतर पार केल्यावर त्यांना ते रानटी हत्ती व मगरीच्या आकाराच्याचीं जुज चालू असलेलीं दिसलीं.

तीं पाहून सिद्धसाधक आवेशांत आला आणि जापला दंड वर उचलून तो म्हणाला, "जयशील, याच दुष्टाने आमच्या बलकाक्ष महाराजांच्या मुलांचे अपहरण केलेलं आहे. मी अगोदरच म्हटलं होतं. कीं हा कुणीतरी यक्ष, किंवा किंवा मंघवं असला पाहिजे."

तितक्यांत पुन्हां एकदा चरकाचारीचा आर्तनाद ऐकू आला. जयशीलने लागलीच म्यानांतून तलवार उपसली व म्हटलं, "धारुं नकीस, आम्ही येतो आहोत." आणि ते दोघेही येाने त्या दिशेला जाऊ लागले.

सिद्धसाधकाला नाईजायाने जयशीलच्या बरोबर जावे लागले. चरकाचारीच्या जनळ पांचल्यावर त्यांनी पाहिलें कीं एका अजगराने त्याला आपल्या विलंब्यांत अडकवून टाकलं आहे, आणि त्याचे डोके आपल्या तोंडात धरण्याचा प्रयत्न अजगर करतो आहे.

जयशीलने एकाच उडीत त्यांच्याजवळ जाऊन अजगराच्या तोंडातून चरकाचारीचे डोकें सोडवण्याचा प्रयत्न केला. तलवारीने चरकाचारीला इजा होऊं नये याची तो काळजी घेत होता. पण अजगरही तलवध होताच. त्याला बहुतेक खूप धूक लागली असावी म्हणून त्याने आपले पुढे बळ रेटून जयशीलची तलवार आपल्या खोक्यावल्न हटवली.

"जयशील, हा माणूस काही रानटी नाही इ, चांगला शिकला सधरलेला दिसतो आहे. पण

आधी त्या अबगराला वू मारून टाक." चरकाचाराला गीट निरखत सिद्धसाधक बोलला.

अजगराचे डोके जयशीलने आपल्या हाथ्या हातत पकडलें आणि त्याला मागे खिंचून आपल्या तलवारीने त्याच्या डोक्यावर घाव घातला. त्यामुळे अजगराचे डोकें अर्धे छटले गेले आणि तो तडफडायला लागला.

अजगराच्याबरोबर खाली पडणाऱ्या चरकाचारीला जयशीलने पकडून म्हटले, "सधक, तवकर अजून पाणी घेऊन ये. हा वेशुड झालाय, पण अजून जिवंत आहे."

सिद्धसाधक धावतच जवळच्या तलावाकडे गेला. आपल्या कर्भडून पाणी भरून तो घेऊन आला. जयशीलने चरकाचारीच्या घेहऱ्यावर पाणी शिंपडले, तेन्हां चरकाचारीने डोळे उघडले. ती म्हणाला, "मी कुठे आहे? जिवंत आहे कीं अजगराच्या पोटांत आहे?"

"तू जिवंत आहेस, आधी हे मंत्रजल पी बघू, तुझी भिती नष्ट होईल." असं म्हणून सिद्धसाधकाने त्याला पाणी पाजले. चरकाचारी अजून भीतीने दथर कांपतच होता त्याने विचारलं.

"तुम्ही कोण आहात? पण ते महाराज कुठे आहेत? वीर कुठे आहे?"

तो कुणाबद्दल बोलत होता ते स्पष्टच होतं. जयशीलने सिद्धसाधकाला म्हटलं, "ऐकलंत ना काचं बोलणं? त्या अर्बुत हत्तीवर आरुढ झालेल्या मगरीच्या आकाराबद्दलच हा बोलतोय." तो चरकाचारीकडे वळून म्हणाला, "तुझं नांव काय? तू त्या मगरीच्या आकाराच्या सेवक आहेस कीं मित्र?"

चरकाचारी या प्रश्नाचें उत्तर देणार होता तितक्यांत मगरीच्या आकाराबद्दलाने झाडीच्याबाहेर घेऊन म्हटलं, "चरकाचारी हा माझा खाजगी गैब आहे. तुम्ही कोण आहात? खरं सांगितलं नाहीत तर माझ्या जलग्रह हत्तीच्या गायकळी जात. आपल्या पायांनी तो तुम्हाला दोबांमा तुडवून मारील."

जयशील आणि सिद्धसाधकाने चिडून त्याच्याकडे पाहिलं. जयशीलचा हात आपोआप तलवारीच्या मुठीवर गेला. सिद्धसाधकाने डोळे लास करीत दंड उचलून हातांत घट पकडला.

(क्रमशः)

भारतवीर प्रश्नावलीत भाग घ्या आणि उ

भारताचे वीर-९

भारतीय

आहेत - आजही व माजी, दोघेही तुम्हाला
कोणते वीर जाहीत आहेत?

तीन

चिनचूक उत्तरांना
वसिसदाखल सायकली
मिळतील.*

1

कसोटी सामन्यांत १९ शतक बोझूत पी डीन क्रोमन यांची वर्चस्व केली, ती
कोण आहे?

2

मिराबाईची मी अखिल इंग्लंडची कॅप्टन म्हणून किती व मोठे नांव पाजले,
तुम्हाला त्याबद्दल काय माहिती आहे?

3

मल 'उडता राखि' असे केमाले म्हणून, १९५९ मध्ये ऑलिंपिकमध्ये मी १०० मी,
धावण्याच्या अंतिम स्पर्धेत चौथे स्थान होते, तुम्ही मला ओळखता का?

4

जागतिक झीमो विलीयमसमोर १९८५ साली मी
प्रथमच भाग घेऊन सर्वोच्च तरावर विजेत राहलो होतो,
माझे नाव काय?

5

१९५३ मी फुटबॉल विश्वचषक स्पर्धा मी खेळण्या
सुरुवात केली होती, मला मुंबईतील माझ्या
इतर काय प्रशिक्षण आहे, मी कोण आहे?

ही वस्त्रे
देत आहे

स्पर्धकचे नाव -

वय -

पता -

शिव -

पाठ्यपुस्तके

पाठ्यपुस्तके

हे पाठ्यपुस्तके ५ जुलै २००२ मधील पुढील वर्षावर पाठ्यपुस्तके

HEROES OF INDIA QUIZ - ९

CHANDAMAMA INDIA LIMITED

No. 82, DEFENCE OFFICERS COLONY

ERIKATTUTHANGAL, CHENNAI - 600 097.

सूचना :

१. ही स्पर्धा ८ ते १५ वर्षांपासूनच्या मुलांसाठी आहे.

२. * सर्व प्रश्नांवर बसू शकणारे विजेते निवडले जातील. विजेत्यांना

प्रत्येक उत्तराच्या बरोबर उत्तर दिल्यास १००० रुपये, बरोबर उत्तर

आले अचूक उत्तर आल्यास विजेत्यांची निवड "मला आवडत

वीर" या वर्णनाकडून केले जाईल.

३. परीक्षेच्या नियम अंतर्गत राहिल.

राजा विक्रम व
वेताळाच्या नव्या
कहाण्या

मौन योगी

निश्चयाचा पत्ता विक्रमार्क पुन्हा
झाडावर चढला. त्याने झाडावरून शय
खाली उतरवले आणि तो पुन्हा स्मशानाकडे
जाऊ लागला. प्रेतांत तपसेला वेताळ
त्याला म्हणाला, "राजन, या रात्रीच्या
वेळी गडद अंधार आहे, भुतेप्रेते, विषादी
सर्प, दिसू शकणारे इकडेतिकडे दिसत
आहेत. पण त्याची शिक्ता न बाळगता तू
गुढे चालतो आहेस. हे बरोबर आहे का?
सख्ख, पश्चिम निश्चय यांची पण
एकरीमा असते. तू जर कुणा महात्मा पित्या
महायोगी यांना मदत करावची म्हणून हे
करत राहतो आहेस का? तर तुम्ही ही
शोधचूक घेऊ, काय हे लोक राजाच्या
आश्रयाने राहून सुख उपभोगत असतात.

अशा संधीचा ते पुर्तू फायदा उठवतात. ते अतिशय स्वार्थी असतात. तुला मी उदाहरण म्हणून कनकसेन राजाची गोष्ट सांगतो, गोष्ट ऐकून तुझा धकचा बुर होईल व तुझा विचारही बदलू शकेल." जेताल्याने त्या दोघांची गोष्ट सांगायला सुरवात केली.

ममतापुरी नगर करुणा नदीच्या काठावर होते. तिथे एक मोठे वडाचे झाड होते. त्या वृक्षाच्या छायेत एक योगी राहात होता. नोकांना प्रथम तो वेडा आहे असे धाटत असे. पण तो वेडा नव्हता, त्याची बुद्धि श्रुत झाली होती. त्याने कुणाचेही अकस्मात केले नव्हते, तेव्हा नंतर लोक म्हणू लागले की, हा वेडा नसून एक योगी आहे.

तो नेहमी मीन पाळी. कोणत्याही प्रश्नाला तो उत्तर देत नसे, कुणी फळें आपली तर ती तो

खश असे काही जण तर म्हणत, की तो मुका व बहिरा आहे.

एकदा एक बैल त्या भागात घुसला. आपल्या शिंगाने तो लोकांना जखमी करू लागला. त्याला पकडायला लोक जमले व त्याचा पाठलाग करू लागले. बैल धांवत येऊन वडाच्या झाडाजवळ आला. योगी तिथे बसलेला होता. लोक धावरले. व ओरडू लागले, "योगी महाराज, पळा, पळा! नाहीतर बैल तुमच्यावर चालून येईल."

पण योगी हलला नाही कीं हुलला नाही. बैल दमलेला होता. तो योग्याजवळ आला, दोन क्षण उभा राहिला आणि तिथेच जमिनीवर बसला. त्या छायेत जणू तो विश्रान्ति घेत होता.

बैल खाली बसला यांत योग्याचा काहींच प्रभाव नव्हता. पण ते दृश्य पाहून लोकांनी निराव्यर्थ अर्थ काढला. एक म्हणाला, "हा योगी गुरता मुका व बहिराच नाही, तर तो अंधळा देखील आहे. नाहीतर धांवत येणारा बैल पाहून तो स्वस्थ कसा बसला असता?"

दुसरा म्हणाला, "हे एक महायोगी आहेत. त्यामुळे हा उन्मत्त बैलदेखील त्यांच्यासमोर शांतपणे बसला आहे. यांच्याजवळ अद्भुत व अमोघ शक्ती आहेत. हे इथे राहिले तर आपल्या शाहूला त्याचा फायदाच होईल." अशा रितीने त्या योग्याचे महत्त्व गांवात पसरले.

त्या दिवसापासून योग्याला पाहण्यासाठी मोठ्या संख्येने लोक येऊ लागले. येतांना ते काही ना काही भेट घेऊन येत. पण त्या वस्तू तो योगी स्वतःसाठी घेवत नसे. त्याच्या दर्शनाला येणाऱ्या

इतर भक्तांना तो त्या वस्तू वाटून टाकी. योग्याच्या त्यागी स्वभावाची प्रशंसा होऊ लागली. योगी असावा तर असा त्यागी असावा, अस लोक सतत म्हणू लागले.

काही लोक योग्याला आपल्या खमत्या सांगू लागले. पण तो काहीही उत्तर देत नसे. समत्या सांगणाराच मग आपल्याला सोईस्कर असा त्यांतून अर्थ काढत असे आणि नंतर म्हणे, "हे काणं बरोबर आहे ना महाराज? असं केले तर आमचं भलं होईल ना?"

योग्याची वागण्याची पद्धत फार विचित्र होती. असं बाटे, कीं तो ऐकतोय किंवा कधी बाटे तो ऐकतच नाही. अधूनमधून त्याचं लोकं होकार दिल्यासारखं हालतंय असं बाटे. कधीकधी नकार दिल्यासारखी मान हालवेंय असंही बाटे. म्हणून लोक त्याला नंतर संकेत योगी म्हणू लागले.

ममतापुरी व आसपासच्या गांवात योग्याची खूप प्रसिद्धी झाली. आता भक्तांची रीघ सुरू झाली व ते किमती भेटवस्तू देऊ लागले. काही लबाड लोकांनी आपला फायदा करण्याचा एक नवीन उपाय शोधला. बटवृक्षाच्या चांदी वाजुना त्यांनी कुमण धातले. जे लोक योग्याचे दर्शन घ्यायला येत, त्यांच्याकडून त्यांनी पैसे गोळा करायला सुरवात केली. ते सांगापळा लागले कीं योगीवाणांच्या संमतीने एक आश्रम स्थापन होणार आहे. त्यासाठी ते देणव्या उमवायला लागले होते. ते पैसे ते आपसांत वांटून घेत असत. शेवटी तर योग्याच्या आहाराविषयीदेखील काही ना काही खोटेनाटे सणून ते पैसे उकळायला लागले. रात्री

चांदोबा

योग्याला दोनतीन रोटीचा फक्त खावला देत होते. तरीही योगी मौनव्रत धरून होता. असेच दिवस चालले होते.

कनकसेन राजाला योग्याच्याबद्दल माहिती समजली कीं तो मुका, बहिरा व अंधळा आहे. हा योगी एकाच आपण पहावा असे राजाच्या मनांत आले. एक दिवस सगळे भस्त्राण परत गेल्यानंतर राजा वेध पाडवून तिथे आला.

योग्याच्यासमोर एका पानावर फक्त दोन लहान रोटीचा होत्या. योड्या अंतरावर एक मराल जळत होती. त्या उजेडांत राजाला योग्याच्या डोळ्यांत अश्रू आलेले दिसले. योग्याच्या आबुध्यांत कांहीतरी दुःख घटना घडलेली असावी असा राजाने तर्क केला.

"महाराज, मी या देशाचा राजा आहे. लोकांच्या इष्टीत आपण मूक, बहिरा आणि अंध

असताही, त्यांना आपले मन समजले नसेल म्हणून त्यांनी हे पंगुत्व आपल्यावर लादले, आहे. मला तर वाटत की आपण विकलांग नसून हे लोक विकलांग आहेत. पण आता आपण काहीतरी बोलावं अशी वेळ आलेली आहे. कृपा करून आपण मला आपल्याबद्दल काहीतरी सांगावं." कनकसेन राजाने योग्याला विनंती केली.

"महाराज, आपले बोलणे ऐकून मी आता मीनद्वय सोडायचा निश्चय केला आहे. आपण काही बोलण्यापूर्वीच आपण कुणी महान व्यक्ती आहात हे मी ताडलं होतं. सात्वाची ताकद विलक्षण असते. त्याच्यासमोर कोणत्याही प्रकारचे मौन किंवा असत्याचे अस्तित्व टिकत नाही." योग्याने तंभीर स्वरात म्हटले.

हा योगी एक असाधारण व्यक्ती आहे हे राजाने ओळखलं. त्याच्याविषयी त्याच्या मनातली

आदराची भावना बाळगी. योगी पुढे बोलू लागला. "महाराज, खरी दृष्टी तर आपल्या मनाची दृष्टी असते. म्हणून मी निश्चय केला की जे दोळे सत्य पाहू शकत नाहीत. त्यांचा काय उपयोग? तेव्हापासून मी दोळे मिटून घ्यायचे ठरवले. त्या दिवसापासून मी जे काही या डोळ्यांनी पाहतो, त्याचा परिणाम माझ्या मनावर अजिबात होत नाही. म्हणून दृष्टी अगूनदेखील मी आपल्या आहे.

"महात्मन, जेव्हा आणत्याला केवळ अंधत्व नव्हे, तर भूक-दुःख आहात, असे समजते. आपल्या या वागण्याचे काही विशेष कारण आहे का?" राजाने विचारलं.

"होय महाराज! माझ्या पत्नीचा एक लाडका भाऊ होता. त्याने व्यापार केला आणि सारे काही गमावले. कर्जाच्या डोंगराखाली तो दबून गेला होता. माझ्या पत्नीला त्याची ही दुरावस्था सहन होईना. तिच्या मनधरणीवरून मी माझ्या वांच-जेवत शेतीमधली तीनजेवर जमीन गांवातल्या सावकाराकडे महापण देवली व ती रक्कम माझ्या मेदण्याला दिली. त्याने मला यत्न दिले की तो शहरात जाऊन व्यापार करेल आणि जो फायदा होईल त्यातून वर्षाच्या आठ माझी जमीन सावकाराकडून सोडवेन. पण एक वर्ष पूर्ण झालं तरीही त्याने रक्कम परत दिली नाही. किंवा तीडही दाखवले नाही. त्या दाम्यान सावकाराने माझ्यामार्गे तगादा लाबायला सुरुवात केली. दुसरा काही मार्ग सुचला म्हणून मी एका जवळच्या नालेबाईकडे जाऊन उसने पैसे मागितले. पण देण्यास त्याने नकार दिला. मी जेव्हा आठवड्या-नंतर गांवी परत

आलो तेव्हा तो सावकार गांवातल्या पारावर बसला होता. काही गांवकरी व पाटीलही बरोबर होते. मला पाहिल्याबरोबर त्या सर्वांनी मिळून मला बजावले की पंधरा दिवसांच्या आत सारी रक्कम चुकती केली नाही तर शेतबोतेवर घरावरही कबजा केला जाईल.

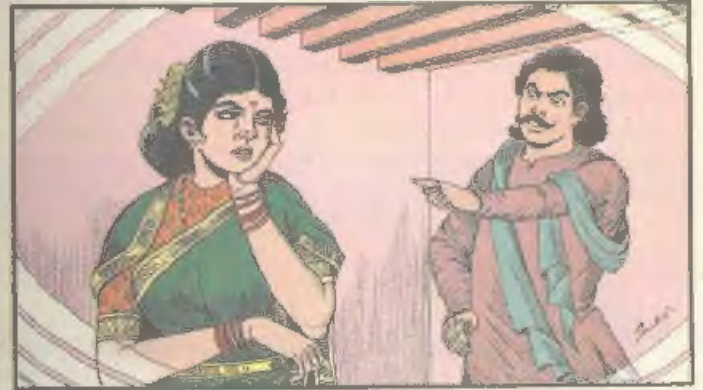
"महाराज, सामान्य गृहस्थाला काय किंवा देशाच्या राजाला काय, आपली प्रतिष्ठा व स्वाभिमान तितकीच महत्वाची असतात. मी घात पाऊल ठेवताच माझी पत्नी हंसतमुखाने समोर अली. तिला काहीतरी सांगायची इच्छा होती. पण त्यावेळी पारावर माझा जो तर्थात्मक अपमान झाला होता, त्यामुळे मी संतापलो होतो. मी तिच्या गांडेरच्या सजांना व पावासा सयैच्छ विचत दिव्या. मी रडत रडत घराच्या मागील दारी गेली. मी तिच्या जाण्याकडे दुर्लक्ष केले. मी मुकाट्याने घातले गेली तर तिथे मला एक पत्र

दिसले. त्यात तिच्या भावाने लिहिलं होतं की आठवडाभोतच पूर्ण रक्कम घेऊन तो परत येणार होता." असे म्हणून योगी डोळे टिपू लागला.

"गुमच्या पत्नीने मागील बाराव्या मिहिरीत उन्ही टाकून भातवहत्या केली. होय ना स्वामीजी?" राजाने विचारलं "हो तसेंच झालं. ते पाहिल्यानंतर घराचे दारदेखील बोटून न घेता मी घर सोडले. असाच शटफन राहिलो. शेतटी नदीकिनाऱ्यावरच्या या वड्याच्या झाडाखाली मौन धारण करून बसून राहिलो."

"स्वामीजी, लोक म्हणतात की आपण पार पोर आहात. आपल्याजवळ अद्भुत सिद्धी आहेत. ते खरे आहे का?" राजाच्या स्वागत उत्सुकता पुरेपूर भरलेली होती.

"काही लबाड, स्वार्थी आणि धोकेबाज मंडळी आहेत. ते असा खोटा प्रचार करीत असतात. आपले खिसे भक्त राखात. राजदिवस

चांदोबा

यह समस्येमुळे मी व्रस्त असतो. पण मला ही समस्या सोडवता येत नाही. मी असहाय्य आहे," योग्याने दुःखित अंतःकरणाने सांगितले.

दुसऱ्या दिवशी जे भक्त मौनी योग्याच्या दर्शनासाठी आले, त्यांना निराश व्हावे लागले. त्यानंतर तो योगी कुणालाही कधीही दिसला नाही. फक्त राजालाच ठाऊक होतं की त्याचा खासगी सल्लागार म्हणजेच तो मौनी योगी होता.

ही गोष्ट सांगून वेताळ पुढे म्हणावा, "राजन्, दीर्घकाळ पर्यंत तो योगी आंधळा, मुका व बहिला बनून राहिला होता. पण राजाचा बघून त्याच्या डोळ्यांत अंधूक आले? योगी बनून तो जनतेची नि स्वार्थपूर्ण सेवा करत होता. आणि नंतर राजाचा सल्लागार बनला. हा तर स्वार्थ आहे. जनतेची सेवा नव्हे. योग्याचे भरण आयुष्य जगण्याच्या त्याला उबग आला होता. राजाजवळ राहून सुखाने राहण्याच्या इच्छेनेच तो राजाचा सल्लागार बनला होता का? याचं उत्तर माहीत असूनही तू मौन पत्करलेस तर तुझ्या मस्ताकाची शक्ती होतील."

विक्रमाकानि म्हटले, "राजा कनकसेनाने जे

प्रश्न त्याला विचारले, त्यावरून राजा ब्रानी विवेकी आणि जिज्ञासू आहे हे योग्याने ओळखले. त्याने स्वतःवर आंधळेपण, मुकेपण आणि बहिलेपण लादून घेतले होते, कारण त्याच्यामुळे कोणतीही एखादी वाईट गोष्ट घडू नये असे त्याला वाटत होते. स्वार्थ व तबाड लोकांची चनाखी त्याला सहन होईना. म्हणून त्याच्या डोळ्यांत पाणी आले. ते बघून योग्याचं मन अशांत आहे व त्याला शांती हवी आहे हे राजाच्या ध्यानांत आलं. राजाच्या मनांत असतं तर तो त्या लबाड लोकांना पकडू शकला असता. पण ती समस्या तशा तऱ्हेने सुटली नव्हती. त्यांना पकडले तरी दुसऱ्या प्रकारचे लबाड लोक तिथे असले असते. आणि त्यांनी आपला फायदा केला असता म्हणून राजाला बाटले की योग्याने तिथे राहू नये आणि शांततेत जीवन घालवावे. योग्याच्या मनांत सुखासीन आयुष्याची अभिलाषा मुळीच नव्हती."

राजाचे मौन भावत्यामुळे वेताळ शक्यतेहिन गंयम झाला आणि झाडावर जाऊन बसला.

-महेश राठीच्या नवनेवर आधारित

भारतीय दंतकथा - २

देव व मानवांच्या मदतीला मुनीवर्य

फार फार पूर्वी वृत्तासुर नांवाचा राक्षस अत्यंत महत्त्वाकांक्षी बनला. त्याला त्रिलोकाचे सम्राज्य हवे होते - पृथ्वी, स्वर्ग व पाताळा! देवांचा राजा इंद्र, याने त्याच्याशी दीर्घकाळ युद्ध केले. शेवटी वृत्तासुराचा वध झाला, परंतु शांतता कांही प्रस्थापित होऊ शकली नाही.

कारण वृत्तासुराशी निष्ठावंत असलेले कालकेश नावाचे अनेक राक्षस देवाना आणि मानवांना वास देत असत. वृत्तासुरासारखा बलाढ्य राक्षस जेव्हा पराभूत झाला, तेव्हा हे कालकेश कुठे होते? त्यावेळेस ते सर्व पळून गेले होते. कुठे गेले ते कुणालाच माहीत नव्हते. सुरवातीला सर्वांना बाटले की ते कुठेतरी

दूर पर्वतराजीत किंवा अण्ड्यांत गेले असावेत, जाणि परत कधी कुणाला दिसणार नाहीत. पण ही कल्पना खोटी ठरली. ते रात्री येऊन एखाद्या बस्तीवर हल्ला करीत, भेरे उध्वस्त करीत व तिथल्या मंडळींना ठार मारीत असत. खास करून सात्विक, निरपराध व विद्वान मानवांवर त्यांचा रौद्र होता. त्यावरून हे राक्षस दुष्ट व क्रूर प्रवृत्तीचे होते हे उघडच आहे. लोकांना वास देणे, त्यांचा छळ करणे आणि त्यांना ठार मारण्यांत या राक्षसांना आनंद होत होता. देवाना ठार मारणे काही या राक्षसांना शक्य नव्हते. तरीदेखील देवाना ते शांतपणे राहू देत नव्हते.

कालकेशांच्या अत्याचारांना आळा घालण्याचा

चांदोबा

21

जून २००२

काही राजे व शूरवीरांनी प्रयत्न केला, पण कितीही प्रयत्न केले तरी त्यांना या राक्षसांचा ठाबाळिकाण सापडेलना, हे राक्षस अकस्मात एखाद्या गावात किंवा वस्तीत येऊन ठाकत, भांबावलेल्या नागरिकांना प्रतिकार करायला किंवा कुणी हल्ला केला आढे ते पाहण्यापूर्वीच त्यांची घरे पेटलेली असत. हृदयद्रव्यक किंवा कल्या आणि रक्त गळण्याची भेत्तू सहाय्येने फक्त ऐकू येत व दिसत. या चपळ, निर्दय व अत्यंत बलवद् अशा शत्रूच्या ताब-डीतून फारच थोडेजण सुटू शकले होते.

प्लॉट होईपर्यंत ही कुद्यांची टोळी विसेशी होत असे. राजाचे सैनिक त्यांचा शोध घेत होते, पण व्यर्थ!

हे राक्षस हबेत अदृश्य होते का? सारेजण गोंद्याळून गेले होते.

अखेरीस या कोट्याचा उलगडा झाला, या राक्षसांना समुद्राच्या घोंटांन शिरून खोलवर जाऊन लयाण्याची शक्ती प्राप्त झालेली होती. पृथ्वीवर घुमकूळ बालून ते समुद्रांत उडी घेत, आणि तिथे सुखरूप लपून राहात होते.

जर त्यांचे हे विश्वातिरस्यान कुणाला कळलेच तर? पण खोल समुद्रांत शिरून त्यांच्याशी कोण तडणार?

एकच व्यक्ती यावाचतीत कांहीतरी करू शकली असती असे देवांना सांगण्यात आले. ती व्यक्ती म्हणजे अगत्य ऋषी! त्याच्यादल तुम्हाला माहिती आहेच. विध्य पर्वत ओलाडून तो उत्तरेतून दक्षिण भारतांत आला होता. त्याचंही एक कारण होते. उंच विध्य पर्वत सूर्यावर एगावला होता. म्हणून त्याला सूर्याच्या पूर्वपश्चिम मार्गात अडथळा निर्माण करायचा होता. हे साध्य करण्यासाठी तो उंचउंच वाहू लागला. देवांनी व ऋषींनी "असं करू नकोस" म्हणून त्याला सांगण्याचा प्रयत्न केला, परंतु विध्यपर्वतागे त्यांच्याकडे दुर्लक्ष केले.

हा पर्वत अगत्यस्फुनीचा शिष्य होता. सूर्यचंद्रासारख्या अंतरिक्षांतल्या प्रबळ शक्तींच्या वाटेत अडथळा आणण्याचा प्रयत्न करणाऱ्या विध्यपर्वतास रोखाऱ्याची देवांनी अगत्याला चिन्ती केली.

अगत्याने एक आगळाच उपाय केला. तो पर्वताकडे चालायला लागला. पर्वत त्याला अशिवादन करण्यासाठी खात्री बांधला.

अगत्याने त्याला आशिर्वाद देऊन म्हटले, "मी परत येईपर्यंत तू अलाच राहा."

गुरूचा आदेश डावलणें पर्वताला शक्य नव्हते. परंतु गुरू अगत्या तिकडे परत कधी वळताच नाही तो दक्षिणेत जाऊन तिथेच स्वायिक झाला. म्हणून विध्य पर्वताचे मस्तक बांधलेलेच आहे, आणि सूर्यदेवाचा पूर्वोद्गम पश्चिमेकडे जाण्याचा मार्ग निर्बंध राहिलेला आहे.

आता देवांनी पुन्हा एकदा अगत्या गुरूला विनंती केली. "कृपा करून कालकेयांचा प्रसन्न कायमचा नाहीसा करण्यासाठी आम्हाला मदत करा." देव म्हणाले. अगत्याने तंभतीदर्शक मान डोलावली व तो समुद्राच्या दिशेने चालायला लागला. देव, राजे, वीर, थोडे, इत्याच्या पाठीमागून जाऊ लागले. अगत्याकृषी सागराच्या किनाऱ्यावर जाऊन बांधला. त्यानंतर तो काय करणार होता? कुणालाही अंदाज करता येईना.

ऋषीवर कांही क्षण स्तब्ध झाला. नंतर

त्याने आपले हात पुढे केले व दोन्ही हातांची ओंजळ केली, आणि काय आणच्या समुद्राचे पाणी त्याच्या ओंजळीत एका मोठ्या घारेने येऊन महुं लागले. आणि त्यावर अगत्याने काय करावे? त्याने सरळ ती ओंजळ तोंडाला लावली आणि ते सारे पाणी ती प्यायला. थोड्याच वेळांत समुद्र आटला आणि राक्षस उधड्यावर आले. साहजिकच, त्यांचा निःपात करणें देवांना सहजसाध्य झाले!

पण यांतची महत्वाची गोष्ट तुम्हाला सांगायलाच हवी! या पुराणकथांमधे एक गभितार्थ नेहमी असतो. यांत समुद्र म्हणजे सबुद्धीचे प्रतीक! ऋषीने समुद्र प्यायला किंवा त्यावर ताबा मिळवला म्हणजे त्यांच्या प्रगतीच्या आड येणारे सर्व बाईट विचार त्याने नष्ट केले, असा असू शकेल का? सध्या तुम्ही फक्त ही गोष्ट लक्षांत घ्या. कांही दिवसानंतर तुम्ही त्यावर खोस विचार कराल आणि त्यांत दडलेले सत्य शोधून काढाल, अशा स्तरही अनेक धर्मा आहेत!

- विंदुसार

भारताची ओळख

प्रश्नावली

शाळेत तुम्हाला भारताचा इतिहास व भूगोल शिकवतात. इतिहासातल्या सनक्षिप्त वक्रा तूमच्या परिचयाच्या असतात व लक्षात राहतात. या माहितीवरील प्रश्नावली तुम्हाला भूगोल व भौगोलिक माहितीवर आधारितेरी आहे. तेव्हा पाह्या!

१. ईशान्येकडल्या टेकड्यांच्या रागाचे नाव 'सर्पांचे निवासस्थान' अशा अर्थाचे आहे. ते नाव कोणते?
२. श्रीरामपट्टणम हे बेट कोणत्या नदीने आहे?
३. पॉइंट पाल्मिरस हे ओरिएसतल्या कोणत्या नदीच्या मुखाशी आहे?
४. कोणत्या राज्यांत सर्वात जास्त कालवे वा जलमार्ग आहेत?
५. स्पिरी प्रेन्त्यातले रूक खंड हे जगांतले सर्वांत जास्त रेंवीवरचे खंडेगांव आहे. त्याचा रेंवी किती आहे व गावाचे नांव काय?
६. कॅनडातल्या काय त्या नदीवात घडून येतो अर्थात सर्पांचा मृत्यू होतो?
७. सर्विचम वाट पर्यटकांसाठी काय महत्वाची स्थाने असून उर्वरित पर्यटकांसाठी महत्वाचे स्थाने कोणते?
८. जॉर्ज ह. मॉन्टेनाला सर्वांत किती भूबोधना काणाच्या नदीला आहे?
९. पाण्यात अधोवर्तमाने व्हालाने काणाच्याचे मॉन्टेना वुडो विल्ल्यासभल्या वृत्तिमत्तावात आहे. या सत्तावाचे नाव काय?
१०. मध्यप्रदेशातल्या एका राजपूत जमातीला विध्यपर्वतगंगा नांव ठरलेले आहे. या जमातीचे नांव काय?

मे मधील प्रश्नावलीची उत्तरे

१. कर्कट	२. पर्वत राक्षस
३. कर्कट	४. कर्कट
५. कर्कट	६. कर्कट
७. कर्कट	८. कर्कट
९. कर्कट	१०. कर्कट

मशालवाले भूत

मशालवाले भूत हा एक अत्यंत भयानक भूत आहे. तो प्रवेशांतल्या रामापुरमधून राहत होता. जवळच्याच एका गावात जेव्हा मशालवाले भूत दिसला तो

त्या दिवशी त्याला घरा निघायला उशीर झाला. शक्य तेव्हा तो निघाला. पण पावसाचा जोर वाढला, तो दिसत दिसत त्या एका अंतर्गत शिवालयाने शिरला. तिथे त्याला साप दिसले तेव्हा त्याने तमचे पोरनेत मरणा पर्यंत जखम टिकविले.

जगातून अधोवर्तमाने व्हालाने काणाच्या नदीला आहे. या सत्तावाचे नाव काय?

भुताला बघून ती भयंकर घाबरली आणि

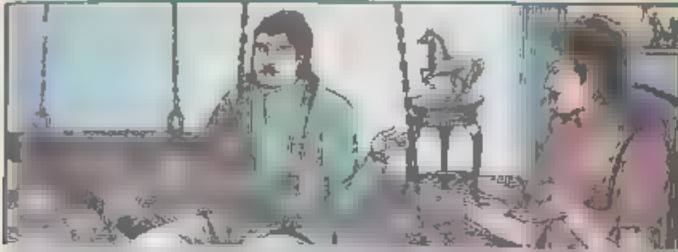
परत फिरला. भुताने पांढऱ्या आवाजाने त्याला म्हटले, 'घानकं नकोस जनकं मे. रस्ता चुकला आहे का? रामापुराचा जामच भरात वर डावीकडे चल. अर्थात भयंकर भूत जामच अग्रेत वर वजरीकडे जा. अस म्हणून तो हातातली मशाल इकडेतिकडे हलवू लागला.

भुताचा प्रमद स्वप्न कालस्थ, जिवंत जीव आला त्याने विचारले, 'रात्र फार झालीय, पाऊस कोसळतोय तेव्हा या अवेळी इथे मशाल हातबत बसून कशाला राहिला आहेस?'

त्यावर भुताला हसू आले. ते म्हणाले, "आता मला हय्य फुल्य जिवंत होतो तेव्हा श्रीमंत होतो मला काही कमी नव्हत, पण मी

धनदाता

सर्वांना आता पटतय की गणपती हा हुशार माणूस आहे. त्याला एकदम हजार रुपयांची जल्ल होती. शेजारच्या गावातला त्याचा मित्र चमन त्याला यावेळी मदत करील असा त्याला विश्वास वाटत होता. या भरवशावर तो चमनला भेटायला गेला. पुढेपुढे चमन स्वतःच अनेक अडचणीत सापडलेला होता.

‘आमचा गांव मजुगुचा गाव आहे. मुझ गांव धन्यतानी भरलेला आहे. मला आज्ञार्थ वाटतय की इथे तुला पैशाची चणचण कां असावी? या गावात तुला कर्जाकडे पैसे देणारा कुणीही नाही का?’ गणपतीने विचारले.

चमनने निराशने त्याला उत्तर दिले “कां नाही” आहेत ना. इथे राहणाऱ्या दिवाकर तर दानशूर कर्ण मानला जातो, पण तो अगदी विकसित आहे. तो कुणातच भेटत नाही. बोकळ्यात मिसळत नाही. मनात आसत की तिथल्या तिथे दहा हजार रुपयांखेरीत दान देऊ शकेल तो! पण कधीकधी दोनशे रुपये

उसनेचायला तो तयार नसतो. त्याचमन समजतच नाही.”

हं एकूण गणपती चकित झाला. दिवाकरने कुणाकुणाला केव्हा कर्ज दिलय, कुणाला वायच गेलाय त्याचो सधिरत माहिती त्यान चमनला विचारून घेतली.

सगळी माहिती सांगून चमनने त्याला विचारलं “हे सार तू कशासाठी विचारतो आहेस?”

‘प्रत्येक माणसाच्या व्यवहार शैलीच्या शरीर काही ना काही सवक काण असत. त्याचा नीट विचार करून कोशीनरी उपाय शोधता येईल. मला वाटत की दिवाकर विकसित नसावा. मी त्याला एकदा भेटून येतो.” आणि गणपती दिवाकरला भेटायला गेलेच निघाला.

त्या वेळेला दिवाकर आपल्या घराच्या मागील अंगणात कुलाची रोपे पाहत होता. त्याला गणपतीची पर आयक होती. कुमिल फुलांची रोपे तो जमनीत अस आणि घाणाला लागत ती

जमनीत अस. गणपती सल्लू बागेने गेला आणि त्याला भेटाय त्याने दिवाकरची मनापासून स्तुती केली आणि स्वयं “मी ओटवय करत दिवली. मला तू आपल्या चमनचा मित्र आहेस काय? असे तू मला माझा चांगला दोस्त आहे, माझा जवळचा मित्र आहे. त्याने तुला पाहिल आणि तो स्वतः का नाही आला.” दिवाकरने विचारलं.

“मा काळा गुलाम शोधतो आहे. जेव्हा मला वळत की गुलाबाची ती जात तुमच्या बागेत आहे. तव्हा मी धांवतच इथे आलो हो. मला या काळ्या गुलाबाची खास जर आहे.” अस म्हणून गणपती त्या रोपाजवळ गेला.

दिवाकरने आश्चर्य व्यक्त करीत म्हटलं, “या काळ्या गुलाबाच काय खास महत्त्व आहे?”

गणपती त्या कुलाकडे एकटक पाहून होता. तो म्हणाला, “हे फूल बहा पुरुषानी हातांत घ्यायचं. नंतर चड्यास पाडून ते पाणी गरम करायचं असत ते पाणी ग्यायलं की पुण्य मिळत. कैलासपर्वताच दर्शन केव्हाच पुण्य पदरीत पडतं.

दिवाकरने लागलीच पंचांग मागायत आणि ती वेळ शुभकर होनी की नाही ते पाहिल.

“आता हे तर नक्की की आपण दोघेही मायबाप आहोत. आंबाबाजूच्या सात पुष्पांना तुम्ही बांतावून घ्या. तोपर्यंत मी चमनला घेऊन येतोच. आपण सगळे मिळून दहाजण होऊन जाऊ. पुण्यही अनयासे मिळेल.” गणपतीने मोठ्या उत्साहाने सांगितलं.

दिवाकर त्याप्रमाणे सातजणांना बरोबर घेऊन

आता थोड्याच वेळात काळा गुलाब पाण्यान घातला गेला व पाणी भरम केले गेले ते पाणी त्या दहा पुरुषांनीच नव्हे, तर त्याच्या बायका व मुलांनीही प्यायले. सर्वांना याचा शर आनंद वाटला त्याच वेळेला गणपती चमनच्या कानांत कुजकुजता "आला दिवाकराकडे पांघु हणार तय्यारचं फर्ज मग हजार रुपये मला वे आणि बाकीचे चार हजार तू ठेव राकोच करू नकोस ते जरूर कर्ज देतोच ना त्याची कर्ज नाही दित तर समज, की मीच कुवा दहा हजार रुपये देणे लागतो "

जरा संकोचानेच चमनने दिवाकरला आपली अडचण सांगितली "अरे, त्यात संकोच कायला कातोस? मी तुला दान थोडच देणार आहे? कर्ज घायच आहे, तू तर असा बापुबवाणा चेहा केला आहेस की तू माझ्याकडे दान घातला आहेस न मला फार आवडतंस मी तुला आपण घेतलो व च हातभार वगैरे दहा हजार ठेव अरुल त्या घे दिवाकरा मॅटेशा प्रेमम त्या बुवाजान मंडेम

इशा नवोत पाचपुं जातेला पचर म्हणत घाणने दिवाकरास दान पाच हजार रुपये घेऊन गणपतीबरोबर तो घरी परत गेला तिथी गणपतीला

जून २००२

७१

चांदबा

एक हजार रुपये देऊन त्यान विचारले गणपती तुझ्या एगिड्यामुळेच मी दिवाकराकडे कर्ज मागू शकलो तो मला म्हणाल की काय जशी पत्ता येतत भिन्न वाटत होता पण तो मकी मज देईल हे तुला कळत ठाऊक ?

दिवाकरला हवी होती केवळ लोकांपासून जेथे गाव तज भक्ताला वेळी पाठ्यासमोर मागणेत तर तो काहीही देईन त्यान दानशूर म्हणत ही त्याची कच्चा गाव तू जर एकटा नाक विचारशील तो तो कुणाला काहीही देत मयनाच्या कुणाला त्याने कर्ज नाकारल, त्याच हे कथण होत दिवाकर हशा आहेच पण अतिशय साबट आणि व्यथित आहे लोकांच्यासमोर त्याला दया द्यायला आवडत नाही म्हणून तो एकलकाच्या भांगडा एकटा रावत त्याच्या स्वभावातही ही गंध मला कळता आहे म्हणून मी दहाशेवच्य समक्ष तुला कर्ज मागण्यास मरिगितलं गणपतीने आला चतुराई लभवावून सांगेलही

मंचाच्या हुशारीच कोडू करण घेवजे त्याला शंकायनेही दाना कटने के, का तुला कर्ज खरं नाही ही"

गणेश पुराण

विचक्षणवत गजामुखाच ज विर श
केलास गाचं अटवण म्हणून आणपासून
सिक्कल नवईत गाण सती तेव अरु तुला व
जोय मारुण समानमान कातील नवच्छत्रम ॥
मरणपासून वजातही वरणसान दणतला
गणेश त्याहानी सगळ्या उद्योगा वेंकटायन
कून दिला, असे लोक मांतीतील सर्व उत्सवांमध्ये
गणपती नवरात्राच्या उत्सव श्रेष्ठ चयव मानत
आईल ' अशी आकाशवाणी झाली

"पार्वतीतुला भक्ता आहेस म्हणून
माझ्यासाठी आणखी एक काम बघवून करायला
चागत आहे नात बघा गजानीन म्हणाल
पामाच नात मरुन कर मरुन जमलेचा
कालतमीथ? मृत्यू म्हणून तू जन्म घेऊन
कुण्यातपासून कसाचा बध करणार आहेसचा

ही शयना माली घालत घालत जाम नवरात्राची
कली तेव अरु बस अटव कपलनयने
मला म्हणाला

संकोच तुझा ? जाहे माझ धन ते
मला जे काय विविगता त्या कुंजाल
पातळाय शेत मज गाण विचक्षणवत
आला विष्णू म्हणाला

पण त्याचान जगत , या प्रश्न घेतत
जा व गवीजन झालेल्या क्षत्रियांचा सहार करणारा
हो बोल विघ्नेश्वर म्हणाला

'गजामुख त्यानील विघ्नावर चढून त्याना
तुडेवीत असताना, तुझी छोटी छोटी पावले पृढे
टाकण्याची ठब पाहून माझे धरपू मनीरजन
झाले', विष्णू म्हणाला

"तस असेल तर, वामनावतार घारण

५ विजयी विघ्नेश्वर

केल्यावर बत्तीचक्रवर्तीला पाताळात धुमयेण्यात पावलांनी घाबरील बरो" गणपती म्हणाला.

"तुझे बुद्धिमत्त्वदेखील मला आकर्षित करते आहे, काय करूं?" असे विष्णू म्हणाला असता, त्यावेर "धर्मसंस्थापनाचा खरा अर्थ जेव्हा समाज हिरेमुळे, अन्तःकारामुळे, अंध-श्रद्धेमुळे, जिकीरीस आलेला असेल त्यावेळी मुंडरूपाचे मानवंदा, सुखवन्धित समाजस्थळेचा व निर्बाणमार्गाचा उपदेशक होशील। मायादेवीच्या स्वप्नामध्ये माझा पांढरा हत्ती प्रवेश करील, व बुद्धावतारातील सिद्धार्थ रूपाची मांदी माईल" असे गणपती म्हणाला, विष्णूला फारच आनंद झाला.

परमाणुरूपांत असलेले विघ्न म्हणाले- "विघ्नराजा, मी तुझा सेवक आहे, तुझी आज्ञा मला शिरोधार्य आहे, जातो आसा". असे म्हणून

जून २००२

गणपतीची आज्ञा मानून कालिंदीच्या डोंडार कातिया बनून तपून बसले, मूषकासु उंद्याच्या रूपाने प्रच्छन्नपणे तपून बसला होता. विघ्नाची झालेली बुद्धीला पाहून त्याने रागाने दांत-ओर घाबले. नंतर आक्षेप झटकून त्याने : पेरुप धातण केले व सिंहाजर्जना करीत गणातीसमोर उभ्या राहिला.

गणपतीला त्याचे वलिष्ठ शरीर बघून समाधान वाटले, मूषकासु त्याच्याकडे दुर्लक्ष करीत विषारी हास्य हंसार म्हणाला- "विघ्न तुझा सेवक असल्यामुळे, मनांत येईल ते केलेस, परंतु मी तुझा जन्मवेदी आहे. सिंहस्वप्नाचे नांव तुझ्या ऐक्यात आलेच! सिंह जगू गुजे बहायबल फाडले!" असे म्हणून सिंहाचे रूप घेऊन त्याने त्याने प्रीक्षण गर्जना केली.

"सिंह, होय? तू तर जगज्जननीचे वाहन आहेस, तुला मी अभिवादन करीत आहे!" गणेश म्हणाला.

सिंहाने एक डाकळी फोडली व गणपतीवर झडप घालत तोच, "शिवा, शम्भा!" असे स्तवण गणपतीने केले.

सिंहासमोर, शिवाचा शरभानंतर तत्सम उभा डाकळा व मोठी गर्जना केली. शरभाला सिंहाचे शरीर, आयाळ व जखड असून हत्तीची सोंड व दांत होते. महासर्पसाखी शेंपटी असून त्याच्या टोकाला मारीचें तोंड असून ते जगडा ओक्तीत होते. शरभाची आयाळ अग्निशिलाप्रमाणे वर उठत होती. तोंडातून उष्ण धूर धाव बाहेर पडत होता. शरभाने आख्या सोंडेने एक फटका मारताच सिंहाचे तोंड मुळले. सिंह शेंपटी

६२

चांदोबा

पायांवर शेंपटी घालून पळू लागला. शरभानंतर अनर्धान पावला.

विघ्नेश्वराने आपली सोंड एक योजन लांब वेळी व पळण्याच्या सिंहाची कप्पर बांधून त्याला आपटले. सिंह गुगुरत तडफडू लागला.

ऐक्यादिक आकाशांत गोळा होऊन हे दृश्य बघत होते. "विघ्न विघ्नेश्वरा! तू कलेला सिंहा, मला पांजायची इच्छा होणे आहे, जरा देशील का?" विष्णू म्हणाला.

"पांजतो म्हणून घेऊन, झाचे डोके, नखे काढून घेऊन, नसिंहावतारांत हिरण्यकश्यपूला फाटायचा विचार आहे का? ते काही जमावचे नाही को! या सिंहाची मला गरज आहे. तुझ्या नरसिंहावताराची तपनूद तुलाच करावी लागेल!" गणेशाने उत्तर दिले.

सोंडेत धरलेल्या सिंहाला हळूच नेऊन त्याने गहस्वतेरामोर टेऊन दिले. नलश्वेतने सिंहाचे चार शर शरगितले. ते न ऐकता मूषकासुर स्वतःच विलेश्वराशी टक्कर घेण्यासाठी पळत सुटला होता. महाशक्तेने देवीला आळविले, देवीने तिला दर्शन दिले. ती म्हणाली- "तुझा पती गणपतीचे वाहन वनेल व चिरंजीवी होईल; असे विधितेविल आहे. मरुडा श्वेतसुत्र बनून चाकालपर्यंत गणेशाची सेवा तुझ्या पतीसमवेत करीत राहशील!" असे सांगून अंतर्धान पावली.

वज्रदन्ताला त्याच्या इच्छेप्रमाणे कोणतेही रूप घेता येत असे. म्हणून त्याने हत्तीनामुंडा घरून उठला पेंडेल अशा महागुंडाचे रूप घालून केले, व हत्तीना आपल्या पायांच्या तळांनी घरून तो उडू लागला. त्यामुळे सर्वत्र हलकलौळ छांदोबा

माजला. त्यावेळी एका झाडावर, सिंहाकडे लहान रूप घेऊन, गरूड विष्णूचे ध्यान करीत बसला होता. या कलौळामुळे त्याचे ध्यान मोडले. त्यामुळे लंतापून त्याने त्या अजस्र गरूडाला चौकीने भोद्यकले, त्यानरोबर, महाकाय गरूडकारांनील मूषकासुर जमिनीवर कोलपडून पडला ते पाहून "याहूनही अधिक स्यादिए असा मार खाणार आहेस! जा, लवकर जा!" गरूड म्हणाला.

नंतर मूषकासुर विघ्नेश्वराजकळ गेला व त्याला विद्वतीत म्हणाला- "तुझे दंत मोठे आहेत, कबटं दाखून खाण्यापत्तिकडे कुसत्या कशाच्याही कामाचे नाहीत. भाइया दांतांनी मी कप्रांचे देखील पीठ पाडलो. कैलासाला पोचूळ करू शकलो, समजते का?"

गणेशाने इकडे-तिकडे बघत रावताशी पुट-

६३

जून २००२

पुढल्यासारखे "निकामी असलेल्या दांतांचा, असून तरी काय उपयोग?" असे म्हणत एक दांत मोडून फेकल्यासारखा मित्राकडून दिला.

तो दांत इंद्राचाल केव्हासारखा त्वेमध्ये गिरल्या पेश वज्रदंताला भोराकल्याप्रमाणे टॉन्चू लागला. रक्ताच्या धारा वाहू लागल्या. तेन सधवून महाश्वेता मूर्च्छित झोऊन पडली. वज्रदंताने छोट्या उंदराचे रूप घेतले व दागडाआड तुलुतून पळत जाऊन पीळ केले व त्यांत शिरला. एकच दांत उरल्यामुळे विघ्नेश्वराचा एकदन्त असे नांव पडले.

तो दांतसुद्धा मिळात शिरला व त्याला मारीत मारीत त्याचा पाऊलाग करू लागला. उंदीरसुद्धा शीळ उकरीत उकरीत पाताळांत शिरला व दुसरी वाट काढीत जमिनीवर आला. शेपटीच्या मार्गोभाग रक्ताची धार वहात होती. संपूर्ण

जून १००२

भूलोकाला घापा रात्रीत वळसा घालून शेवटी अरुणाय होऊन विनायकाजवळ आला, "मला मरणही पेत नाही, तुझा दांत अंगशत शिरून शिरून मरणशय्य वातना देत आहे. माझा प्रास वाचव देवा!" असे म्हणत शरण आलेल्या मूषकासुताला अभय देऊन विनायकाने पांढरा भागे घेतले. तो तुटलेला दांत त्याच्या हातातील अलंकार म्हणून शोभत होता.

"मूषका! दिसायला गिटुकला उंदीर! असलारा तरी महाबलवान आहेस. अनुकूल वाहनाच्या अभावी माझ्या लंबोदरामुळे मला फार प्रास होतो आहे. तुझ्यासारखे..."

संदेहामुळे अपुरे वाक्य गणपतीने सोडून दिले. विघ्नेश्वराने केलेल्या स्तुतीमुळे चहूत जाऊन "विघ्नेश्वरा, तुझ्या वांताने माझ्यातील अज्ञानाला फळवून लावले असून, टोचून टोचून माझ्यांत ज्ञान भरले आहे. जांगला औषधोपचार घडला नला! तुझे वाहन होण्यायोग्य मी आहे असे तू मानतोस, हे माझे महद्भाग्य होय. कितीही मोठे वाहन म्हणून मला होता येते". असे म्हणत मूषकामुल हत्तीरुपदाचा मोठ्या आकाराचा उंदीर बनला.

त्या महाकाय उंदराच्या पाठीवर गणपतीने पाय ठेवताच, किंच-किंच आवाज करीत उंदीर श्रद्धा कापू लागला.

"बाबा रे! तू गिटुकला उंदीर बनूनच माझा भार नीटपणे वाहू शकशील. माझ्या आजगारात सर्व रचनेने सोंपीरकर असो वाहन, गिटुकला उंदीरच ठरू शकेल". गणपतीने मूषकासुताला सांगितले.

चांदोबा

मूषकासुताने नेहमीप्रमाणे उंदराचा साधा आकार धारण केला. विघ्नेश्वराला पाठीवर बसवून भरभर एक चक्कर फिरून आला, "खरंच, स्वामी! आता आपला भार वाहतोय, असं वाटत नाहीये!" तो म्हणाला.

शुद्धीवर आलेली घबरा विघ्नेश्वराला पातून म्हणाली - "देवा! माझा पती उंदीर तुझे वाहन झालेला आहे! तेव्हा श्वेतछत्र बनून मलाही तुझी सेवा करू दे. माझ्यावर अनुग्रह करा!" ती म्हणाली.

"आई! तुझ्या श्वेतछत्राची गार सांबली माझे रक्षण करील. माझे भय शूर म्हणून ती मला लाभली!" असे म्हणत विघ्नेश्वराने उंदराकडे दृष्टी घळविती व "कळदंता, देवीचा अनुग्रह मिळवि-लेल्या साधवी घबलेच्या शम्भाला माझा माहीत नाही. माझे वाहन बनून रहा. माझ्याबरोबर मला जे मिळेल ते खा. तुझे चांदोबा

मनोरंजन म्हणून देवादेव, नाक घालून, उठावरा काढून, चुकले म्हणून गालांत मारून घेतील". विघ्नेश्वराने सांगितले.

"खरंच देवा! माझीही हीच इच्छा होती. मी वज्रदंत असतांना, देवांकडून माझ्यासमोर असेच करवून घेत असे. तुझे वाहन बनून मी कृतार्थ झालो". मूषकामुल म्हणाला.

घबरा श्वेतछत्र बनून गणपतीच्या सोब्यावर छाया करू लागली. ती दंपती विनायकाची चिरकातपर्यंत अशीच सेवा करीत राहतील. विनायक मूषकवाहन बनला.

"एकदन्ता! मूषकोत्तम वाहना! तुझे वाहन पाहून मला तुझा द्वेष वाटतो आहे! किती सुंदर वाहन मिळविलेस!" अशी विषयूने स्तुती केली.

"तुझ्या पत्नी अंबातारात माझे वाहन, श्वेत-अश्व होऊन तुझे वाहन बनेल. तुला अंतर्निभ ओलांडून ग्रहानाराय घेऊन जाईल बरे! मानवाना

65

जून १००२

मधील यसाहती स्थापित करून दे." एकदंत म्हणाला.

"अहाहा! तुझ्या बाचासिद्धीमुळे तसेच होऊ दे!" असे म्हणून विक्रमने आपला अलंकरण केला. मावर नारद म्हणाला - "विघ्नेश्वरा! आता-पर्यंत तुझ्याबरोबरच विघ्नाच्या नऊ अवतारांची माहिती आपणाला झाली. फक्त एकच उरली आहे!"

"तबकरच ती शुभमंगलाची वेळ आली म्हणजे कळेलच तेही! कसली चाई आहे?" विष्णू म्हणाला, "कुणाचे शुभमंगल देवा?" नारदाने विचारले, "आपल्याला कल्याणकारक अशा विघ्नेश्वराचेच!" विष्णू म्हणाला, विघ्नेश्वराने सत्तापने पाविले. "हजार विघ्ने धातल्याशिवाय नव्यंत नाही" निघचर्या श्वरांत तो म्हणाला.

"तेचदचाबरच भागव, बाबा! हजार विघ्नांतून अर्धे विघ्नही उपस्थित करता येणार नाही रे!" विष्णूने सावध करीत असा इशारा दिला.

"हजार विघ्ने ती किती असणार? त्यानंतर मात्र विघ्नेश्वराचा तन्त्र-सोहळा पाहण्याचे भाग्य

आम्हांला लाभेल!" असे म्हणून तिन्ही लोकांमध्ये नारदाची दवारी निघाली. शंकराचा पार्वतीवरील अनुराग, महादेवांत बदलला. अग्निने ते मतलबेच शरयण सरोवरांत पोचते करण्याची तत्परता दाखविली. राह तोंडे असलेल्या शम्भुमुखाचा जन्म झाला. सद्यःकृषि-पत्नींनी त्याचा सांभाळ करून त्याला पार्वतीपरमेश्वराकडे पोचते केले. कुमारस्वामी हळू-हळू मोठा झाला, गुरुने त्याला मयूर-वाहन दिले. इन्द्राने त्याला अनेक आयुधे दिली. पार्वतीने आपले अपूर्व शक्ती असलेले शूल दिले. कुमारस्वामी वाहू लागला असता तास्का-सुरास वर्झट स्वप्न पाहू लागली व ती भीतीमुळे शरथर कापू लागला.

कुमारस्वामीने प्रेर तपस्या करून ब्रह्मज्ञानाचे रहस्य उलगडून घेतले. म्हणून त्याचे नांव सुब्रह्मण्यम झाले. ओंकाराचे गुपित, शिवासाख्या परमेश्वरालाच गुरू म्हणून उपदेश देणांना सांगितले. पार्वतीपरमेश्वरांच्या डोलघांचेभारजे केळणारे ते दोघे भाऊ-गणपती व कुमारस्वामी खेळत खेळत मजेत कैलासावर विहार करू लागले. (क्रमशः)

जून २००१

66

चांदोवा

डोलती खुर्ची

चांग हा एक कुशाचा सुतार होता. तरुण वयातच त्याने देशभर भ्रमंती केली आणि शेतमी तो आपल्या गांवी परतला. त्याच्या करारागिरीचं स्मरण कौतुक करीत असत. आत्मपासच्या गांवात त्याची भरपूर स्तुती होत असे.

एक दिवस त्याला वाटलं कीं अशी एखादी खुर्ची बनवावी कीं दिसायलाही अगळीवेगळी असेल आणि आजपर्यंत तसल्या प्रकारची खुर्ची कुणीच बनवलेली नसेल. त्या खुर्चीत जो बसेल किंवा आरामांत पडून राहील. त्याला वाटेल त्या दिशेला तो खुर्ची वळवता यमला हवी आणि त्याचा बकवाही जायला हवा.

घराज त्या कामांत गुंतला आणि एका महिन्यांतच त्याने ती डोलणारी खुर्ची तयार केली. महिनाभर त्याने स्वतः ती खुर्ची बांधून पाहिली. आपल्या कौशल्यवर तो संतुष्ट झाला होता. त्याला वाटलं कीं जवळच्याच जमीनदाराला ही खुर्ची

दाखवली तर चांगल्या किंमतीला ती विकता येईल.

एके दिवशी सकाळीच त्याने ती खुर्ची बैलगाडीत ठेवली आणि तो जमीनदाराच्या बाड्याकडे जायला निघाला. दुपारी त्याने एका बटाच्या झाडाखाली गाडी थांबवली. बैलांना गवत खाऊ घातले, पाणी पाजले आणि त्यानेही आपली मिदोने खाडी. जरा विश्रांति घेऊन तो पुढे जाणार तितक्यांत आमराईच्या बाजूने एक सुंदर घोडागाडी आली. तिच्या मागून दोघेजण बोलत बोलत येत होते. त्यांच्यापैकीं एकजण उंचनेच होता व त्याला चांगल्या भरदार मिरा होत्या. त्याच्या हातांत एक किमती काठी होती. त्याच्या अंगावरचे कपडेदेखील उंची होते त्याच्या मागून येणारा दुसरा माणूस जरा टेथणा होता आणि खाली मान धावून मगपट चालत होता.

- मधुसूदन गवं -

त्या ठेंगण्या माणसाता चरणच्या गाडीत ठेवलेली ती डोलणारी खुर्ची दिसली. त्याने चरणला विचारलं, "ही खुर्ची कांही निराळीच दिसते आहे. ही तुझी आहे का?"

"होय बाबूजी, ही डोलती खुर्ची आहे आणि अनदी निराळ्या प्रकारची आहे," चरणने त्या खुर्चीची सारी वैशिष्ट्ये वर्णन करून सांगितली. ती बनवण्यासाठी त्याने किती मेहनत केली होती तेही सांगितलं. तो पुढे म्हणाला, "ही बिकायला मी जमीनदारकाडे मी घेऊन चाललोय, कमीतकमी पांच हजार रुपये तरी मिळतील अशी मला आशा वाटतेय."

"जर जमीनदारांनी पांच हजार रुपये थायचे नाकारले तर काय करशील?" त्या उंच

माणस्यने हसतहसत विचारले. चरणने उद्हर दिले, "चार हजार रुपये मागीन." ती उंच गृहस्थ म्हणाला, "जर तेचवेही चापचे त्यानी नाकारले तर?" "तर तीन हजार मागीन" चरणने पटकन सांगितले, "ही रक्कम घाबलाही ते तयार झाले नाहीत तर?" त्या उंच गृहस्थांनी जोराने हसून विचारले.

चरणला त्या हंसण्यात कांहीतरी वेगळंच वाटलं. दोघे तिघे जाणांनी मिळून पछाडी नवीन बसून पाहिली आणि पत्रात मिळून हे लग्नचला लागलेत ते कशागारावी?

चरणने विनयपूर्वक त्यांना उक्ता दिले, "जमीनदारांमाहेबांनी जर दोन हजार रुपयेदेखील घायला नाखुबी दाखवली तर मी ही खुर्ची सरळ परी घेऊन जाईन. जेव्हा जेव्हा मला आराम करावयाचा वाटेल, तेव्हा तेव्हा मी या खुर्चीवर बसेन आणि डोलत राहीन."

हे ऐकून तो उंच गृहस्थ व तो ठेंगणा गृहस्थ, दोघेही हसण्या लागले. नंतर ते दोघे धोडागाडीत बसून निघून गेले.

त्या दिवशी संध्याकाळी चरण जमीनदाराच्या वाड्यावर पोचला. पहारेकऱ्यांनी त्याला आंत जाऊ दिले. त्याला कांती प्रसन्न न मिचारता आंत सोडले म्हणून चरणला आश्चर्य वाटले. त्यावेळी जमीनदार, त्यांचे दिवाणजी व दोघेतिघे कर्मचारी प्रांच्याबरोबर बर्चाकरीत होते. त्यांनी सुंदर पगडी घातली होती. कपडेही फार सुखे होते.

जमीनदाराला पाहून चरण शेडोसा

चमकला. त्याला वाटलं की आपण न बोलायताच इथे आलोय ही चूक तर झाली नाही ना? जर ते नाराज झालेते असले तर संपलेच आपलेच काम!

पण तसां झालं नाही, जमीनदारांनी स्मित-हस्य केलं. चरणचा संकोच त्यांच्या वक्षात आला. चरणने सारं धैर्य एकत्रटलं, खुर्ची उचलून घेऊन त्यांच्याजवळ टेबली आणि त्यांना प्रणाम केला. नंतर त्याने डोलणाऱ्या खुर्चीचे विशेष गुण सांगितले.

जमीनदाराने त्याचे बोलणे तक्षपूर्वक ऐकले व म्हटले, "तुझ्यामासखा हुशार सुतार माझ्याच जमीनदारीच्या गांथात आहे, हे पाहून मला संतोष वाटतो. तू खूप मेहनत करून ही खुर्ची बनवली आहेस ना? आता सांग, केवढ्याला बिकायची आहे तुला ही खुर्ची?"

चरणम्हणाला, "पांच हजार रुपये" त्यानंतर वडाच्या झाडाखाली जो संवाद झाला, तसाच संवाद पुन्हा इथे झाला.

चरणला वाटलं की जमीनदार अत्यंत कंजूस

स्वभावाचा आहे. त्याने आपली शेवटची बोली सांगून म्हटले, "आपण जर किमान दोन हजार रुपये दिले नाहीत तर मी तसाच बरत जाईन. ही खुर्ची त्यापेक्षां कमी किंमतीला बिकायचा प्रसन्नच उद्भवत नाही."

जमीनदार त्याच्या नोंतण्यावर पुन्हा हंसायला लागले. त्या हंसाण्याची लकम भेट वडाच्या झाडाखाली त्याने हसणें ऐकल्याप्रमाणेच होती. तिथे विसलेला उंचापुरा गृहस्थ म्हणजे स्वतः जमीनदारच होता हे चरणला समजले. तो भ्यायला आणि कोपऱ्या स्वरांत म्हणाला, "मला समा करा. आपणच जमीनदार आहात हे मला ठाऊक नव्हतं. मी आपल्याला प्रणामदेखील केला नव्हता, झी डोलणारी खुर्ची मी आपल्याला भेट म्हणून अर्पण करतो," चरणने नमस्कार करीत म्हटले.

आता मात्र जमीनदाराबरोबर इतरही सारे हंसायला लागले. जमीनदाराने चरणला दहा हजार रुपये देवयले. चरण आनंदाने फुलून गांवी परतला.

